

At Congregation Ahavath Torah
Englewood, New Jersey

Weekly Parasha Insights

Emor 5776

Harav Shmuel Goldin, Chief Rabbi
Rabbi Chaim Poupko, Associate Rabbi
Rabbi Morty Kuessous, Assistant Rabbi

Published by: Raphael Benaroya

Parasha Discussion

By: Rabbi Mordechai Gershon (Yeshivat Lev HaTorah, Ramat Beit Shemesh)

Strength is a Virtue

When asked about the most important characteristics of a religious leader, most people would suggest that that integrity, dedication, strong religious values, and Torah knowledge are all important virtues. Certainly, one would assume that material value or physical ability should be rather insignificant regarding the attributes of one of the most important religious leaders of all time. In light of this thought, it is seemingly odd to read the following idea found in the comments of the Midrash (Vayikra Rabbah 26:9) on the beginning of this week's parasha.

Although the Torah already specified that the role of Aharon would be unique in comparison to his sons (he would be the chief Kohen to serve in the mishkan), he is not called by a distinctive title until this week's parasha. In its description of the laws that apply exclusively to the chief Kohen, the Torah refers to Aharon as the "Kohen who is greater than his brothers (fellow Kohanim), upon whose head the anointing oil was poured and who was inaugurated to wear the special garments." (Vayikra 21:10) Perhaps this is the source for the commonly used title "Kohen Gadol." The Midrash explains that Aharon is referred to as the "Kohen who is greater than his brothers" because of a unique attribute that he had. He was so physically strong that he was able to raise every individual Levi during the inauguration ceremony in which 22,000 Levites were initiated to assist the Kohanim in the service that took place in the mishkan.

This seems rather strange. Out of all the attributes that we initially thought would be desirable in a religious leader, why does the Midrash focuses on Aharon's strength? What is the deeper meaning of this statement and what lesson can be gleaned from this observation? The Rosh Yeshiva of the famed Mir Yeshiva, Rav Chaim Shmulovitz, of blessed memory, explained that in order to attain physical strength one must muster his energies and exert great effort. A lazy person will not be able to acquire physical strength because he simply won't make the effort to grow. Perhaps it was the traits of spiritual ambition, determination, and endurance which enabled Aharon (who by then was not a young man) to accomplish a difficult feat such as lifting 22,000 grown men in the air.

This insight provides an important lesson, especially for this time of year. We are now in the midst of the period between Pesach and Shavuot, known as the Omer, which also appears in this week's parasha. As we count the days leading up to the holiday that commemorates the receiving of the Torah, we count up rather than down. Rav Shimshon Dovid Pincus, of blessed memory, points out that one typically counts down to an event that he is looking forward to when he views the days beforehand as an insignificant barrier to the event that he is looking forward to. However, during this time we internalize the idea that we must first spiritually prepare ourselves before arriving at the holiday of Shavuot when the Torah is celebrated. Since these days have the purpose of monitoring our religious growth and development, we count up in numbers as we climb from one level to the next. This is a time when we must perform introspection and seek new ways to improve our relationships with others and with Hashem.

Occasionally, people become complacent with their religious growth and begin to stagnate. They decide that they are happy with the level of religious commitment that they have achieved and the relationship that they have with G-d as it is. This is an immense mistake because life is about growth. Even worse is when people give up and follow the false impression that they cannot achieve spiritual greatness. Sometimes these feelings are fueled by a laziness or inertia that is common to many people, which prevents us from developing ambition and accomplishing our goals. I once heard that Michael Jordan, arguably the greatest basketball player of all time, did not make his high school's varsity basketball team. He could have been complacent with remaining on the junior varsity team, but he was determined to be on the varsity team. He spent countless hours practicing basketball and ultimately became the most famous NBA player of all time. When we have the drive for greatness we are able to leave our comfort zone, get moving, and start growing in the direction of our dreams. During this time of Sefirat Ha'Omer, let us think about our religious goals towards being the best Jews and people possible and make the steps towards bringing those goals into fruition.

מאורות בפרשה (רפאל בן-ארוי'ה)

”וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמְיֹו” (כ”א, א’)

וברש”י: ”אמר אל הכהנים - אמור ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים” (ע”פ מסי' יבמות דף קי”ד (1)). וע”פ הפשט מורה התורה לבני אהרן הכהנים שלא די בקיום מצוות ואיסורים השייכים להם אלא יש בחובתם ללמד כראוי את בניהם אחריהם במצוות הכהונה שיתקיימו על ידם כראוי.

ה”כלי יקר” מעמיק במילים הנראים לכאורה מיותרות והן ”הכהנים בני אהרן” ומה צריך, וכי לא ידענו שהכהנים בני אהרן המה? ומשיב על זה באומרו: ”כי מצד עצמם אין בהם קדושה ומצד היותם בני אהרן יש בהם קדושה, על כן דינם חלוק כי מצד חלק הקדושה שקיבלו אין להם לטמא למתים הרחוקים, ומצד שהם רחוקים קצת מן מקור הקדושה הותר להם לטמא לקרובים. על כן כפל האמירה כי אמירה ראשונה 'אמור אל הכהנים בני אהרן' מצד היותם בני אהרן על כן דבקה בהם הקדושה באמצעות אהרן על כן ראוי לצוות להם 'לנפש לא יטמא בעמיו'. 'ואמרת אליהם' היינו, אמירה שניה מצד עצמותם שאין בעצמותם כל כך קדושה יתירה כי זה רמוז במלת 'אליהם', כאילו לא היו בני אהרן, ולפיכך ראוי לצוות להם ציווי כי אם לשאר שמוטר להם לטמא לקרובים”.

(1) הגמ' יליף מהכא שבית דין מחויב להפריש כהנים קטנים מלהטמאות למתים מה שאין כן בשאר איסורים (חוץ משבת) קי”ל דקטן אוכל נבילות אין בית דין מצווים להפרישו, ורק אביו חייב לחנכו.

”אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם” (כ”א, א’)

הרב אריה ליב אמר על הפסוק הנ”ל: ”אמת הדבר שקדושת הכהנים נובעת מכך שהם זרע אהרן אבל עלינו לדעת שלא די בזכות אבות, אלא יש צורך לכל אדם גם ביחוס עצמי. ועל כן רומז הכתוב בתחלת הפרשה ”אמרו אל הכהנים בני אהרן” - למד את הכהנים לא להסתפק בכך שהם בני אהרן כי אם ואמרת ”אליהם” - שדיבורי מפנה ישירות אליהם. כי כל אחד ואחד מהם יש בידו חובה אישית לעלות בטהרה ובקדושה מכח זכות עצמו”. ויש כאן מוסר גדול גם לבני גדולים מישראל.

”לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמְיֹו” (כ”א, א’)

הפרשה הקודמת, פרשת קדושים, מסיימת באיסור חמור בחקירה בעתידות ובמנחשים שנאמר (כ' כ”ז): ”ואיש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעוני מות יומתו ... דמיהם בס” ובסמוך ליה, בתחלת פרשת אמור מדברת התורה בטהרת הכהנים מטומאת מת. מה ענין זאת הסמיכות? רבי יהונתן אייבשיץ אומר שמדרכי האומות היה לשאול עתידות אצל כהניהם, כומרי עבודה זרה, ואלה היו שואלים באוב וידעוני ודורש אל המתים. שלימות עם ישראל להדבק עם הקב”ה להבדל מן הגוים וכך נאמר בפרשת קדושים (כ' כ”ו): ”ואבדיל אתכם מן העמים להיות ליי”. וזהו שהחמירה התורה וצוותה על כהני ישראל שלא רק שלא יעשו כדרכי הגוים אלא אפילו יתרחקו מן המת ולא יטמאו בו, וכך לא יהיה אפילו חשש של מראית העין כאילו שואלים במתים.

"כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם מִזְרַע אֶהְרֵן הִכְהֵן לֹא יִגַּשׁ לְהִקְרִיב אֶת אֲשֵׁי ה' מוֹם בּוֹ אֵת לֶחֶם אֱלֹהֵיו לֹא יִגַּשׁ לְהִקְרִיב, לֶחֶם אֱלֹקָיו מִקְדָּשֵׁי הַקְּדָשִׁים וּמִן הַקְּדָשִׁים יֹאכְל" (כ"א כ"א-כ"ב)

אומרת התורה שכוהן בעל מום שאינו כשר יותר להקרבת קרבות אוכל מבשר קדשי קדשים כשאר הכהנים. מעיר על כן ר' זלמן סורוצקין זצ"ל (בספרו "אזנים לתורה") שמדברי הכתוב למדים שהמעביד חייב לדאוג לפרנסתו של העובד שנעשה בעל מום ואינו יכול לעסוק במלאכתו הקודמת.

אך מצד שני על אותו עובד להשתדל לעסוק עד כדי מגבלתו במלאכה שיש בידו לעשותה. וזה למדים מאותם כהנים שהיו בעלי מום ולא יכלו להקריב עדיין עסקו בבדיקת עצי המערכה (שנערכו על גבי המזבח לאש תמיד) שלא ימצאו בס תולעים. (ראה מס' יומא נ"ד ע"א) ושמעתי מפי הרב נתן הירשבערג (ראש ישיבה זכרון משה בלייקוואוד) שעבודת הבעלי מום היתה לסלק העצים שנמצאו בהם תולעים שנפסלו מלהשתמש בהם למזבח ונקראו אותם עצים בפי הגמרא "בעלי מום", דכתיב, הקריבהו נא לפחתך שאינו כבוד של מעלה שישתמשו בבעל מום לקרבן, ואולי זה להראות הכהנים בעלי מומים שהם אינם כחתיכות עץ בעלמא אלא שעדיין ראויים קצת לעבוד בבית המקדש.

"וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (כ"ב ל"ב)

איתא בגמרא (ברכות כ"א ע"ב): "וכן אמר רב אדא בר אהבה: מנין שאין היחיד אומר קדושה (כגון קדיש, קדושה, ברכו, קריאת התורה, נשיאת כפים) - שנאמר (ויקרא כ"ב ל"ב): ונקדשתי בתוך בני ישראל - כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה. מאי משמע? דתני רבנאי אחוה דרבי חייא בר אבא: אתיא תוך תוך. כתיב הכא: "ונקדשתי בתוך בני ישראל" וכתוב התם (במדבר ט"ז כ"א): "הבדלו מתוך העדה הזאת", מה להלן עשרה אף כאן עשרה" (1). וכן גם במנין עשרה בתפלת אברהם על סדום "ויאמר אל נא יחר לאדוני ואדברה אך הפעם אולי ימצאון שם עשרה". והקב"ה משיבו "לא אשחית בעבור העשרה", למרות ראייה נוספת זו לגבי עשרה, העדיפו חכמים להביא ראייה למנין עשרה מגזירה שוה "תוך תוך" אפילו בענין מרגלים החטאים בנפשותם ולא מן הצדיקים של סדום ועמורה. ופירש ר' יעקב שאין נוסחא זו מדוקדקת שאין להביא ראייה מעשרה מרגלים לדבר שבקדושה, אבל עיקר הנוסחא היא כן: אתיא תוך תוך, כתיב הכא: "ונקדשתי בתוך", וכתוב התם: (בראשית מ"ב ה') "לשבור בתוך הבאים", מה להלן עשרה אף כאן עשרה, ועכשיו יביא ראייה מעשרה אחי יוסף שהיו צדיקים לדבר שבקדושה", וכן איתא בירושלמי ברכות פרק ז' הל"ג.

(1) התורה תמימה ביאר שהדרשה חסר דבפי קרח דכתיב "הבדלו מתוך העדה" מדובר באנשי קרח דתן ואבירם שלא היו עשרה, אלא דילפינן מדכתיב בפי קרח "הבדלו מתוך העדה", וכתוב בפי שלח "עד מתי לעדה הרעה הזאת", שהיו עשרה מרגלים פחות יהושע וכלב בן יפונה ונותרו עשרה שערערו על ארץ ישראל, פירוש דבתחלה ילפינן עדה עדה ואחר כך ילפינן תוך תוך.

"וּבְיָוִם הַשְּׁבִיעִי שֶׁבַת שְׁפָתוֹן מִקְרָא קִדְשׁ" (כ"ג ג')

מה שכר לכל אחד ואחד בעונג שבת?

איתא בגמרא (שבת ק"יח ע"א): "אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, שנאמר (ישעיה נ"ח י"ג-י"ד): "אז תתענג על ה' והרכבתך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך וגו'". לא כאברהם שכתוב בו (בראשית י"ג י"ז): קום התהלך בארץ לארכה וגו', ולא כיצחק שכתוב בו (בראשית כ"ו ג'): "כי לך ולזרעך אתן את כל הארצת האל", אלא כיעקב שכתוב בו (בראשית כ"ח י"ד): "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה".

ועוד (שם): "רב נחמן בר יצחק אמר: ניצול משעבוד גליות, כתיב הכא (ישעיה נ"ח): והרכבתך על במתי ארץ וכתוב התם (דברים ל"ג כ"ט): "ואתה על במוותימו תדרך". אמר רב יהודה אמר רב: כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבן, שנאמר (תהלים ל"ז ד'): "והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך". עונג זה אינו יודע מהו, כשהוא אומר (ישעיה נ"ח י"ג): "ויקראת לשבת ענג", הוי אומר: זה ענג שבת".

ועוד (שם): "אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל המשמר שבת כהלכתו, אפילו עובד עבודה זרה [כדור] אנוש - מוחלין לו, שנאמר (ישעיה נ"ו ב'): "אשרי אנוש יעשה זאת וגו' מחללו", אל תקרי מחללו אלא מחול לו".

וכן גם שכר גדול לכלל ישראל על שמירת השבת (שם): "אמר רב יהודה אמר רב: אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון, שנאמר (שמות ט"ז כ"ז): "ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקט" וכתוב בתריה (שמות י"ז ח'): "ויבא עמלק". אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן - מיד נגאלים, שנאמר (ישעיה נ"ו ד'): "כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי" וכתוב בתריה (ישעיה נ"ו ז'): "והביאותים אל הר קדשי וגו'".

סיפור לשבת

(פרפראות לתורה ויקרא עמוד 177)

"מעשה שהיה בחסיד אחד שהיתה לו פרה אחת והיה חורש בה בכל יום ויום, וכשהגיע ביום השבת מניח אותה. לימים ירד אותו צדיק מנכסיו ולא היה בידו כלום ומכרה לגוי אחד והיה חורש אותו הגוי ששת ימים וכשהגיע ליום השבת הוציאה לחרוש בה, כשיצאה לחוץ רבצה תחת העול ולא רצתה לעשות מלאכה ביום השבת, והיה מכה אותה מכות רעות ולא הועיל לו כלום.

כיון שראה אותו הגוי כך, הלך אצל אותו צדיק ואמר לו בא וטול (=וקח) פרתך, ששת ימים עבדתי בה וביום השבת הוצאתי אותה לחוץ לחרוש בה ורבצה תחת העול ולא רצתה לעשות שום מלאכה בעולם, והייתי מכה אותה ולא הועיל כלום.

כיון שאמר לו כך הבין אותו צדיק מפני מה אינה עושה מלאכה לפי שהיתה למודה (=מורגלת) לנוח ביום השבת, אמר לו אותו צדיק לך ואני אעמידה ואני אעשה שתהיה חורשת, כיון שהגיע אצלה אמר לה באזניה אוי פרה פרה כשהיית בידי הייתי שומר את השבת, ועכשיו גרמו לי עונותי ומכרתי אותך לזה האיש בבקשה ממך שתעשה רצון אדוניך.

כיון שאמר לה כך עמדה ובקשה לעשות מלאכה, אמר אותו הגוי הגד לי שמא כשפת אותה, לא אניח אותך עד שתגיד לי מה עשית לה או מה אמרת באזניה. אמר לו אותו צדיק כך וכך אמרתי לה (=הודעתי לה, שהיא עתה ברשותו של נכרי ועליה לעבוד בשבת).

כיון ששמע הגוי כך נבהל ונזדעזע ונשא ק"ו בעצמו ואמר, מה זאת שאין לה לא דעת ולא תבונה הכירה את בוראה, ואני שבראני הקדוש ברוך הוא בצלמו ובדמותו ונתן לי דעת ובינה לא יהיה ראוי לי להכיר את בוראי, מיד נתגיר והיה ירא שמים וזכה ללמוד תורה ונקרא רבי חנינא ("יא יוחנן ו"יא יהודה) בן תורתא (-בן הפרה, זכר לאותו פרה שגרם לו להתגייר)

(יחזקאל פרק מ"ד)

הפטרות פרשת אמור

הפטרות פרשת אמור, מעין הפרשה, מתארת בבירור את תפקידיהם וחוקותיהם של הכהנים שישרתו במקדש השלישי והאחרון. אך יש לציין שבקריאה זהירה של פרק הנביא מוצאים סתירות לכאורה בין המצוות לכהנים בפרק הנביא למצוות התורה לכהנים. הא' - בהפטרות (פסוק י"ז): "בגדי פשתים ילבשו ולא יעלה עליהם צמר בשרתם וגו'" כלומר, אף אחד מבגדי הכהונה לא יכיל צמר. אך התורה אומרת שאפוד, מעיל, חושן ואף האבנט של הכהן הגדול היה כולו צמר. הב' - בהפטרות (פסוק כ"ב): "ואלמנה וגרושה לא יקחו להם לנשים וגו'" כלומר, לכהן אסור לשאת אלמנה (אלא אם בעלה המנוח היה כהן אף הוא) - התורה מרשה זאת חוץ מלכהן גדול. הג' - בהפטרות (פסוק כ"ו): "ואחרי טהרתו שבעת ימים יספרו לו". כלומר, אחרי שבעת ימי טומאה חייב הכהן לספור שבעה ימים נוספים. התורה דורשת רק את שבעת ימים הראשונים. והד' - בהפטרות (פסוק כ"ז): "וביום בואו וגו' לשרת בקודש יקריב חטאתו וגו'". כלומר, אחרי טהרתו יש על הכהן להקריב קרבן חטאת. בתורה, דרישה זו לא קיימת. הרד"ק מתרץ את ההבדלים שבעתיד הכהנים יזכו לרמה נעלה יותר הקרובה לזאת של הכהן גדול לפיכך יחזקאל הנביא מביא חוקים נוספים לאלו של התורה. עיין במס' קידושין (דף ע"ח) לתירוצים נוספים על כל אחד ואחד.

בענין המושל ברוחו ובלשונו

**"וַיֵּצֵא בֶן אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וְהוּא בֶן אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ בַּמַּחְנֶה בֶן הַיִּשְׂרָאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי:
וַיִּקָּב בֶּן הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת הַשֵּׁם וַיִּקְלָל" (כ"ד י"ג-י"א)**

וברש"י: "ויצא בן אשה ישראלית - מהיכן יצא, רבי לוי אומר מעולמו יצא. רבי ברכיה אומר מפרשה שלמעלה יצא. לגלג ואמר ביום השבת יערכנו, דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום, או שמא פת צוננת של תשעה ימים, בתמיה. ומתניתא אמרה מבית דינו של משה יצא מחוייב. בא ליטע אהלו בתוך מחנה דן, אמרו לו מה טיבך לכאן, אמר להם מבני דן אני. אמרו לו (במדבר ב) איש על דגלו באותות לבית אבותם כתיב. נכנס לבית דינו של משה ויצא מחוייב, עמד וגדף".

נשים ליבנו הגם שכבר נאמר ברורות "במחנה", שהיה המעשה נוכח קהל ברב חוצות, עדין אומר הכתוב לשון "ויצא". ללמד על יציאה שהיתה שם (אע"פ שלא עזב כנראה את המחנה) וע"כ דרשו חכמים "יצא מעולמו" שחירף וגידף כלפי מעלה, כפר בעיקר (כפי שנראה להלן), ואבד חלקו לעולם הבא - שכן דינו של מחרף להיכרת מכלל ישראל.

ובמדרש רבה (ויק"ר פרק ל"ב סי' ג'): "ר' לוי אומר מעולמו יצא כדכתיב (שמואל א' י"ז ד'): "וַיֵּצֵא אִישׁ הַבְּנִים מִמַּחְנוֹת פְּלִשְׁתִּים גְּלִית שְׁמוֹ", ושם (פסוק י'): "וַיֵּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי אֲנִי חֲרַפְתִּי אֶת מַעֲרֻכֹת יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה", ודוד אמר עליו: (שם פסוק מ"ה-מ"ו): "אֲתָה בָּא אֵלַי בְּחָרֶב וּבְחַנְיִת וּבְכִידוֹן וְאָנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּשֵׁם ה' צְבָקוֹת אֶלְקֵי מַעֲרֻכֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חֲרַפְתָּ: הַיּוֹם הַזֶּה יִסְגְּרֶךָ ה' בְּיָדֵי וְהַכִּיתֶךָ וְהִסְרִיתֵךָ אֶת רֹאשְׁךָ מֵעֲלֶיךָ וְנָתַתִּי פָּגַר מַחְנֶה פְּלִשְׁתִּים הַיּוֹם הַזֶּה לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְחַיִּת הָאָרֶץ וַיִּדְעוּ כָּל הָאָרֶץ כִּי יֵשׁ אֱלֹקִים לְיִשְׂרָאֵל". ונראה שכתוב גם על גלית שיצא ממקומו, ממחנות פלשתים, אע"פ שלמעשה לא יצא ממחנהו ונכנס למחנה ישראל, אלא יצא אף הוא מעולמו שחירף כלפי מעלה.

רבי ברכיה גורס שיצא מפרשה הכתובה בסמוך שהקהיל משה את ישראל ואמר להם מצות לחם הפנים והוא יצא ואמר בלעג שלחם הפנים שהיה ערוך על השלחן משבת לשבת שנאפה ערב שבת עד שנאכל לשבת הבאה - תשעה ימים מאפייתו, אין סביר שהיה חס ביום הלקחו כביום אפייתו, והתחיל לריב עם אחר עד שעמד וקילל את ד'.

לעומתם טוען ר' חייא, ויצא - מאין יצא? מפרשת יוחסין הבאה ליחס את ישראל לשבטיהם ובתי אבותיהם ורצה להשתייך לשבט אמו כי הרי אביו היה מצרי ולא מבני ישראל. וכשבא לדין פסקו "איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל" - דהיינו לבית אבותם ולא לבית אמותם, וזה הביאו לידי כעס והחל לגדף השם.

וכאן גם נכנס לבית דינו של משה ויצא מחוייב בא ליטע אהלו בתוך מחנה דן וגו'. ומקשה ה"דעת תורה" (אמור עמוד רט"ו): "ולכאורה מה היה אכפת להם (לשבט דן) כי יטע אהלו בתוכם אף כי לא זכה בדין? ועונה: אולי זה מחמת הדין של "הרחק משכנ רע" ושבת שלם נזהר ממנו לבל יטע אהלו אצלם, למען הרחק משכנ רע.

וראינו לעיל שאותו איש הוציא את עצמו מן הכלל אם מן הציבור, אם מן ההלכה, אם מן הדין והביא לידי יצא מעולמו.

והוא שאומרים חז"ל (אבות ד' כ"א): "הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם", וגם בחיים חיותו הוא בגדר יצא מן העולם.

סכנה ביציאה ממקום שראוי להיות בו

נאמר ביעקב (בראשית כ"ח י'): "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה", אומר רש"י (שם): ויצא לא היה צריך לכתוב אלא "וילך יעקב חרנה" ולמה הזכיר יציאתו? אלא שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם, אך באברהם שהלך מצרימה מא"י לא הזכיר לשון יציאה אלא (שם י"ב י') "וירד אברהם מצרימה", לפי שארץ ישראל מקום גילוי השכינה, ההולך משם ירידה היא לו. מכאן מסיק ה"כלי יקר" על ענין "ויצא יעקב", כי כל יציאה היא מן המקום שראוי להיות בו כמו (בשמות י"א ד') "אני יוצא בתוך מצרים", יציאה זו עשתה רושם גם בו בעצמו, ובילקוט (רמז קיז) מסיק יש שזווגו הולך אליו ויש שהולך אצל זווגו, יעקב הלך אצל זווגו שנאמר "ויצא יעקב מבאר שבע", ואיך למד מפסוק זה שהלך אצל זווגו בבורחו מפני עשו, אין זה כי אם קושיית "ויצא יעקב" וילך מבעי ליה הכריחו לומר שיעקב היה מסלק מחשבתו מכל וכל ממקום מגורת אביו ואמו, על כן נקרא יוצא לומר לך שיצא מכל וכל, לאפוקי ההולך מאיזה מקום ודעתו לחזור, אז לעולם מחשבתו משוטטת במקום אשר הלך משם, וזה נקרא הולך ולא יוצא, כי לא יצא מכל וכל, שהרי עדיין מחשבתו שמה, ועל כן קשה לבעל מדרש זה מי התיר ליעקב לעזוב אביו ואמו מכל וכל, על זה אמר כמתרץ לפי שהלך אצל זווגו, והכתוב אומר (בראשית ב' כ"ד): "על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו".

מצינו שיעקב נענש על אותן כ"ב שנה שלא קיים מצות כיבוד ואם שלמרות שעזב ברשותם, היתירו לו לילך ולא לצאת מכל וכל, וזה שאמר ה"כלי יקר" (שם): "כי כל ההולך ודעתו לחזור או שעדיין מחשבתו משוטטת שמה נקרא הולך ולא יוצא, והוא לא כן עשה אלא ויצא יעקב מכל וכל כאילו שכח כל בית אביו ואמו על כן נענש בכיוצא בו, שכן אחד מבניו והוא יוסף לא כיבדו עשרים ושתים שנה".

וכן ראינו בדינה, עליה נאמר (בראשית ל"ד א'): "ותצא דינה בת לאה" וברש"י (שם): "ולא בת יעקב אלא על שם יציאתה נקראת בת לאה שאף היא יצאנית היתה שנאמר "ותצא לאה לקראתו". וידועים התוצאות הנוראות של אותה היציאה של דינה מבית אביה, שיצאה מכור מחצבתה ומן התורה והמוסר של משפחתה. מפחיד הדבר!

ויאירו דברי ה"דעת תורה" (להרה"ג ר' ירוחם ליבוביץ זצ"ל, משגיח ישיבת מיר, בראשית, עמוד ר"י- ר"א): "והנה באותו מעשה עצמו של ותצא לאה לקראתו הרי משם יצא יששכר וחז"ל (עיין רש"י לעיל ל' י"א) עוד אמרו כי הקב"ה בעצמו היה בסיוע בלידה זו של יששכר, הרי שהמעשה ההוא היה בתכלית הקדושה והטהרה ואין ספק כי גם הפרט הזה של פעולת היציאה היו לה בזה כוונות בטעמים מיוחדים, טעמים צודקים ונכונים (ועיין משי"כ לעיל ל' ט"ז). ועם כל זה הנה ברוח קדשם תפשוה על דקדוק כחוט השערה חז"ל שהיה שם גם כן איזה כח תכונה של יצאנית, תכונה שנמסרת גם לזרעה והנה גם דינה הנה כולה היתה בת יעקב ודאי צדקת בתכלית אלא שבתוכה ובקרבה קננה איזו תכונה כל שהיא של יצאנית מורשת אם וזאת גרמה כבר כל המאורע הנורא הזה. מבהיל למתבונן ומזה גם כן ללמוד ענין אבות ובנים כי לא על מעשה הלידה בלבד נקרא אב וכן כי אם על יחוס תכונותיהם וכחות נפשם המשותפים. והרי על איזו תכונה כל שהיא שהיתה לה לדינה כבר נקראת בשם בתה של לאה, ולמדן עוד כי אף שתכונת היציאות הזו הרי היתה בדינה רק פרק הכי קטן בכל ריבוי כחותיה ומעלותיה הנשגבות שלה, חלק הכי פעוט בכל קומה גדולה שלה כמדת בת יעקב, עם כל זה היו זהות זאת בכל זהותה ומציאותה עד שנקראה בשם 'בת לאה' כאלו כל כולה בת לאה ולא בת יעקב. להשתומם מזה נוראות הדברים כי אין קטנות ברוחניות אף כל שהוא הנה זה מחצב חודר ומקיף את כל זהותו של האדם וכמה זהירות רבה דרושה לאדם".

להזהר מכת הפיתוי

אפשר רק לתאר את ההבדלים התהומיים בין ביתו של שכם לביתו של יעקב אבינו ע"ה. כיצד יתכן שהצליחו להפיל את דינה בפח עד כדי שהסכימה להשאר שם? איך נפלה וחטאה? איך אחרי שיצאה מבית אביה התפתתה כה שהיו צריכים לגוררה משם? מתמיהה!

וימתקו דברי ה"דעת תורה" (שם): "הנה מתגלה לנו בזה כח גדול ונפלא וכבר דיברנו על זה פעמים רבות אבל עד כה לא ירדנו לעומקם של דברים עד היכן הם מגיעים. היסוד הוא שיש כח כזה של פיתוי שהלב מתפתה והוא אמרו "וידבר על לב הנערה" וכיון שהוא כח בלב הנהו ודאי בלתי סוף ותכלית עד כי אין שום עצה ותחבולה להנצל ממנו מגיע זה הענין עד אדם הראשון קודם החטא עם כל חכמתו אבל נמצא בלב כח כזה שכשנכנסים דברי פיתוי בלבו של אדם הנה מתפתה הוא הלב ולא תועיל לו כל החכמות שבעולם" ע"כ.

וזהו שאמר שלמה בחכמתו והזהיר מרב פיתויים (משלי ב' ט"ז): "להצילך מאשה זרה" ורש"י מסביר (שם): שלא דוקא מאשה זרה, אלא על פריקת עול של מצות. ע"כ. ועוד התגברות לא לבא לידי פריקת עול ולא לבא לידי כעס, ולא להכנס לריב ומדון וכל מיני מידות רעות אחרות.

ומוסיף ה"דעת תורה" (שם): "זהו ענין אשר אמרו חז"ל על פסוק לעיל (יד כב) "ויאמר אברם וגוי הרימותי ידי אל ה'". מכאן שהצדיקים משביעים את יצרם עיי"ש ברמב"ן. אברהם אבינו ודאי בז לממון, ודאי היה שונא בצע בתכלית ומה כאן כל הפחד עד כדי להשביע את היצר? אלא בידעו זה הסוד הגדול של ענין הפיתוי הכח המבהיל אשר בלב להתפתות עד כי אף כל האברהם אבינו לא יכול לו ואין עצה אחרת נגדו כי אם בהשתמטות מדרכיו כדי לא לפגוש בו. ובוזה ודאי פחוד פחד מאוד והשביע ליצרו כי ענין השבועה הוא ג"כ אופן כזה איך לסור ממנו ולא לפגוש אותו וכי לא יבא כלל לידי גבול פיתוי ורק אז מובטח לו קיום מושלם.

הוא הענין אשר אמרו בגמ' בבא בתרא (עח) אכלה ער מואב זה המהלך אחר יצרו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה. ושם ברפ"י כעיר, זה שמתפתה ביצרו ובדרכי האפיקורסים ואינו מושל ביצרו זהו סוד של שיחה נאה יודע הוא די היטב כל הצואה והטנופת של דברי מינות ואפיקורסים, אבל שיחה נאה הרי יש אצלם דברים נאים ומפתים נמצאים אתם וישנו כח בלב שהלב מתפתה ומשם באים כל החטאים וכמעט שאין שום מעשה שיהיה נקי מזה הוא אשר מזהירה לנו התורה באזהרה מיוחדת השמרו לכם פן יפתה לבבכם!"

לשמור ולהזהר מאד מכעס

אמרו חז"ל (סנהדרין מ"ה ע"ב): "המקלל את ד' רח"ל הוא כופר בעיקר", איך יתכן שכן לאם ישראלית יגיע למצב כזה של כפירה בעיקר וגידוף שם שמים? זהו מה שאמרו חז"ל (שבת ק"ה ע"ב): "כך אומנתו של היצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו לך ועבוד עבודה זרה".

ונראה שאותו איש מגדיף בא לידי ריב ומשם לכעס ומכעס ל"ויקלל".

לתועלת הענין נביא דברי ה"שיחות מוסר" (להרה"ג ר' חיים שמולביץ זצ"ל ראש ישיבת מיר, מאמר ס"ח עמוד רצ"ה): "ובגמ' (פסחים ס"ו ע"ב) איתא: "אמר רבי מני בר פטיש: כל שכועס, אפילו פוסקין עליו גדולה מן השמים - מורידין אותו. מנלן - מאליאב, שנאמר ויחר אף אליאב בדוד ויאמר למה [זה] ירדת ועל מי נטשת מעט הצאן ההנה במדבר אני ידעתי את זדנך ואת רע לבבך כי למען ראות המלחמה ירדת. וכי אזל שמואל לממשחינהו בכלהו כתיב לא בזה בחר ה' ובאליאב כתיב ויאמר ה' אל שמואל אל תבט אל מראהו ואל גבה קומתו כי מאסתיהו - מכלל דהוה רחים ליה עד האידנא", ופירש"י: "לא בחר - משמע מעולם, אבל מאסתיהו - משמע השתא מאסתיהו, מפני שהוא רגזן מאסו, מכלל שמתחלה נבחר, ואף על גב דהאי מעשה דמשיחה קדים לרגזנות - מיהו לא מצינו בו דופי אלא זה בלבד, ומפני שגלוי לפניו שהוא רגזן - מאסו".

וקשה, שהרי אמרו חז"ל במס' ר"ה (ט"ז ע"ב): אין דנים את האדם אלא לפי מעשיו של אותו שעה שנאמר (בראשית כ"א י"ז) "כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם", וא"כ כיון שעדיין לא כעס למה נמאס, וא"ת דמ"מ למלוכה אינו ראוי כיון שגלוי וידוע שעתיד לכעוס למה נבחר בתחלה?

אמנם הביאור הוא דבתחלה נבחר אף שידע ד' דעתיד לכעוס כיון שאין דנים את האדם אלא לפי המצב שבאותו שעה, אלא שבינתיים נולד בו נטיה של כעס ומשום נטיה זו נמאס מהיות מלך אע"פ שעדיין לא נעשה רגזן. (וכן מדוקדק לשון רש"י שכתב "שהוא עתיד לכעוס").

ולמדנו מזה שיתכן שתיווצר אצל האדם נטיה רעה בלא שיעשה שום מעשה בפועל שהרי בשעה שנבחר לא היתה בו נטיה של כעס ורק אח"כ נוצרה בו נטיה זו בלא שום מעשה של כעס ובגינה נמאס מהיות מלך אע"פ שלא כעס עדיין".

על אחת כמה וכמה אם כבר בא לידי כעס.

לשרש את הנטיה לרע

אומר ה"שיחות מוסר" (שם עמוד רצ"ו): "שורש קטן של רע אף כשהוא טמון בעומק לבו של אדם הרי הוא שורש פורה ראש ולענה, והוא מוסיף והולך עד שנעשה לאילן גדול. ולא עוד אלא שהשורש עובר מן האב לבן לדורי דורות ואף אם נשאר רק שורש אצל האבות לפעמים אצל הבן יצא לאילן גדול. וכן מפורש ברמב"ן (דברים כ"ט י"ז) בפירושו הפסוק "פן יש בכס שורש ראש ולענה": "פן יש בכס שרש רע, שיפרח וישגה ובימים הבאים יוציא פרחים רעים ויצמיח מרורות, וזה על אשר איננו פה עמנו היום, כי האב שרש, והבן נצר משרשיו יפרה. והזכיר השרש, לומר כי הוא יכול להביא באלה הדורות הבאים". הרי מפורש ששורש רע אצל האבות יכול להביא תוצאות נוראות בדורות הבאים.

והנה אחז"ל (במדבר רבה כ' כ"ג): "זרוק מטה לאויר לעיקרו נופל מי שפתח בזנות תחלה השלים לבסוף, אמותיהם התחילו בזמה (בראשית יט): "ותאמר הבכירה (שממנה נולדה מואב) אל הצעירה לכה נשקה את אבינו יין ונשכבה וכו'" אותה שפתחה בזנות תחלה, השלימו בנותיה אחריה, לזנות אל בנות מואב וכו' עכ"ל.

וקשה שבמס' נזיר (כ"ג ע"ב) החשיבו חז"ל מעשה בנות לוט למצוה שכן אמרו שם "א"ר חייא בר אבין א"ר יהושע בן קרחה: לעולם יקדים אדם לדבר מצוה, שבשכר לילה אחת שקדמתה בכירה לצעירה - זכתה וקדמה ארבעה דורות בישראל למלכות". ואמרו (שם כ"ג ע"א) "כתיב כי ישרים דרכי ד' וצדיקים ילכו בס' ופושעין יכשלו בס' - משל ללוט ושתי בנותיו עמו, הן שנתכוונו לשם מצוה - וצדיקים ילכו בס', הוא שנתכוין לשם עבירה - ופושעים יכשלו בס'". ואיך אפשר שזנות בנות מואב באה מכח הבכירה שפתחה בזנות תחלה?

ולהאמור י"ל דאף כי אמנם נתכונו למצוה מ"מ בתוך תוכם היתה קיימת נטיה קלה של זנות, ואכן לא היתה אלא שורש קטן ובנות בנותיהן גדלה נטיה זו והיתה לזנות גמורה. וזהו מה שאמרו חז"ל (ילקוט שמעוני בראשית רמז פ"ו): "תחלת עבורו של מואב לא היה לשם זנות אלא לשם שמים בדיו (פי' ענפיו) לא עשו כן לשם שמים אלא לשם זנות שנאמר ויחל העם לזנות אל בנות מואב". הנה כי אמרו חז"ל שכונת בנות לוט לשם שמים היתה אעפ"כ יש זיקה לזנות של בנות מואב עם מעשה אמם כמו שנתבאר.

ויתכן לומר עוד ע"פ מה שאמרו חז"ל (נזיר כ"ג ע"ב): "א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן: מנין שאין הקדוש ברוך הוא מקפח אפי' שכר שיחה נאה? דאילו בכירה דקריתיה מואב, א"ל רחמנא: אל תצר את מואב ואל תתגר בס' מלחמה, מלחמה הוא דלא אבל צעורי צערינן, ואילו צעירה דקריתיה בן עמי, אמר ליה: אל תצורם ואל תתגר בס', אפילו צעורי לא תצערינן כלל" ויתכן לומר שהשורש פורה ראש ולענה היה בשיחה הלא נאה, שקראתו מואב, ואף שעצם המעשה היה מעשה מצוה ונתכונו לשם מצוה מ"מ קלה היתה הזנות בעיני הבכירה שלכן פרסמה וקראתו מואב ועי"ז יצא בדורות הבאים מעשה זנות גמור של בנות מואב.

ובזה מובנים דברי בעלי התוס' שהגורם לגידוף הוא מה שהיה בן המצרי דדרכם של המצריים לבזות את ד', והכונה שה"שורש" למעשה זה של גידוף היה אצל אבותינו המצריים, כמו שאמר פרעה "לא ידעתי את ד'", ושרש זה גדל והלך אצל הבן עד שהגיע לידו כפירה ח"ו".

פגם המריבה

נשים ליבנו שבמעשה המגדף מדבר הכתוב (כ"ד י') על מריבת שנים בזוה"ל: "וינצו במחנה בן הישראלית ואיש הישראלי" לא נתן הכתוב שם אף אחד מהם, למרות שהמגדף הגיע לתחתית הסולם עדיין יש לדרוש מדוע את שמו של האיש הישראלי לא מביא הפסוק.

מפרש ע"כ ה"כלי יקר" (שם): "להורות שהיו שניהם פגומים, כי כל היוצא לריב מהר ודאי הוא פגום ואינו מן האנשים הנודעים בשמם לשם ולתהלה, אלא מן הפחותים אנשי בליעל גם בני בלי שם ולא היה בהם כי אם שם היחוס של אבותם שזה היה בן ישראלית וזה איש ישראלי, ועל כן נאמר 'וינצו במחנה', כי שניהם היו בעלי מצה ומריבה ונתגלגל חובה על ידי חייב כי על ידי שזה הישראלי נכנס עמו במריבה גרם לו לגדף ה' הנכבד.

וקצת ראייה לזה ממה שנאמר 'ואל בני ישראל תדבר לאמר איש איש כי יקלל אלהיו וגו'". ואיך הכניס בדיבור זה מאמר 'ואיש כי יכה כל נפש אדם'. וכן פסוק 'ואיש כי יתן מום בעמיתו וגו'". ועוד שפסוק זה כולו מיותר שהרי נאמר אחר כך בפרוש 'שבר תחת שבר וגו'. אלא שכל זה מדבר בגנות המצה והמריבה, שאין שלום יוצא מתוך מריבה ועל ידי המריבה יבוא שיכה נפש אדם או בהמה ויזיקו או בגופו או בממונו. ולפי שאמרו חז"ל (קידושין ע א) כל הפוסל במומו פוסל, לכך נאמר ואיש כי יתן מום בעמיתו, להטיל מום בקדושים, כאשר עשה בעקימת שפתיו דהוי מעשה כן יעשה לו כי יאמרו לו שפוסלו במומו, ולמטה מדבר במום ממש על כן אמר כן ינתן בו. וכן זה בן ישראלית, וזה איש הישראלי, כי כל אחד פוסל חברו במום כי שניהם לא היו אנשי שם ולא נודעו כי אם מצד אבותם.

ומה שנאמר ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי. הוא המצרי שהרגו משה בשם המפורש ועל כן כל הימים היה מגדף בתוך לבו ולא נודע בחוץ הדבר, "וכל המחלל שם שמים בסתר נפרעים ממנו בגלוי" (אבות ד ד). על כן סבב ה' שיצא מאוהלו בתוך בני ישראל כדי שתגלה רעתו בקהל כי כך המדה בחילול ה'. ויכול להיות שלכך נאמר 'ויצא' כי במשה נאמר 'ויצא משה אל אחיו' (שמות ב יא) גם אני אצא לגדף, במשה נאמר (שם פסוק יב) ויפן כה וכה וירא כי אין איש, ועשה בצנעה, אני אצא בתוך בני ישראל לעשות ברבים".

מדבר גם ה"פלא יועץ" (לר' אליעזר פאפו זצ"ל ח"ב ערך מחלוקת) בגנות המחלוקת בזו הלשון: "ידוע כמה שנאווי המחלוקת בדברי רבותינו זכרונם לברכה הקדושים ולפי חומר שבו כמה וכמה צריך האדם להתחזק ברוב עוז ותעצומות להתרחק ולברוח ממנו כבורח מן המות, והנה מי שלא בא לידו לעשות מחלוקת אל יתהלל כי אם בזאת יתהלל המתהלל כאשר יהיה לו סבה גדולה לעשות מחלוקת כגון שחוטאים כנגדו בגופו או בממונו או בכבודו ואף על פי כן הוא מן הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים אשר עליהם הכתוב אומר (שופטים ה' ל"א) ואוהביו כצאת השמש בגברתו וידוע מה שפרשו (חולין פ"ט) על פסוק (איוב כ"ו): "יתלה ארץ על בלימה" שאין העולם מתקיים אלא על מי שבולם פיו בשעת מריבה והן בעון גבר אויב היצר הרע של המחלוקת על עסקי חנם, ולפי האמת הכל הבל ורעות רוח כי מה יתן ומה יוסיף הכבוד שיכבדהו או הבזיון שיבזהו אדם אשר להבל דמה".

שמתוך מחלוקת מגיעים לחירופין וגידופים ואחר כך לעבירות גרועות אחרות.

תשובה מגיעה עד כסא הכבוד

הרי לנו דבר ברור שקשה מאד להפסיד מעלות גרועות, ולא בכדי אמרו חכמים: "העובר על מידותיו מוחלים לו כל פשעיו" זה שכר כה רב כי מאד קשה לעבור על מידות ולבערם ממנו. אומר השיחות מוסר (עמ' רצה) בזה"ל: וברור לכל מבין שמנטיה (רעה) קשה מאד לשוב, שהרי האדם בעצמו אינו יודע ממנה שהיא חבויה עמוק בתוך ליבו. אלא שמ"מ החוטא שבא לחזור בתשובה, בידו לעקור את החטא מעיקרו, ולשרש אחר הנטיה לחטוא... וכמש"כ הרמב"ם (פ"ב תשובה ה"ב): "ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם", והיינו שיעיד עליו הקב"ה שעקר את שרשי החטא מכל וכל. ומהלך הדברים הוא ע"פ מה שנתבאר במקום אחר, שע"י התשובה מן החטא זוכה אדם להתקרבות גדולה, וכמו שאמר ר' לוי (יומא פו עא): "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד", ור"ל שבעל תשובה מגיע על ידה עד כסא הכבוד, והוא מחסד ד' וטובו לסייע לאדם להיטיב דרכו וע"י התשובה והתקרבותו הגדולה עד כסא הכבוד, יש בידו לעקור את הנטיה לחטא החבויה עמוק בתוכו. עכ"ל.

<u>לעילוי נשמת</u>	<u>DEDICATIONS</u>	<u>לשמחות</u>
חביבה בת זהרה ז"ל לבית אביטל		Mazal Tov to Sivan and Michael Kominsky on the birth of a baby boy. Mazal Tov also to the grandparents Renee and Raphael Levy and the Kominsky family.

For dedications please email asaftamir@verizon.net one week in advance